

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

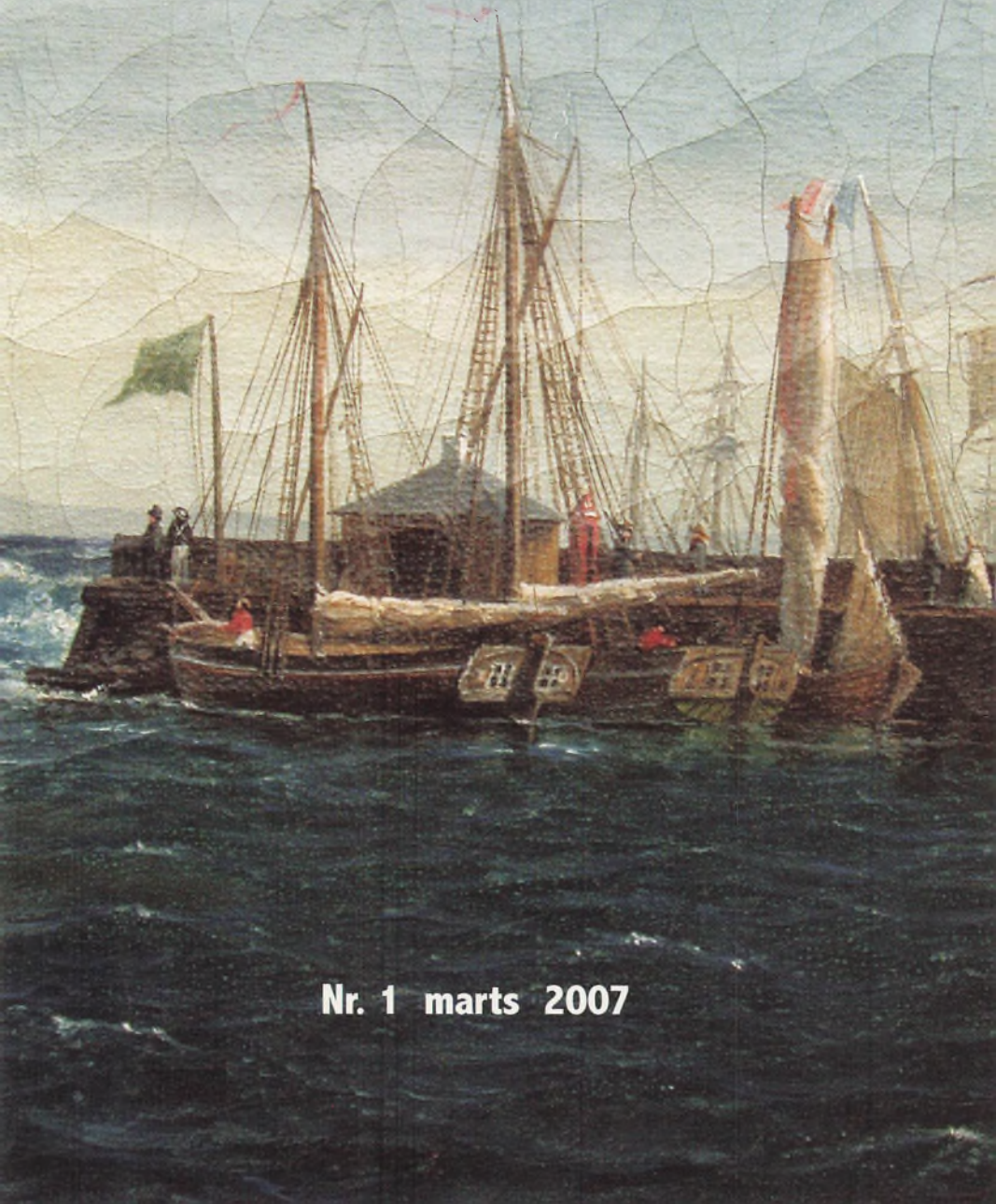
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORENING & MUSEUM

Nr. 1 marts 2007

Moleræs

Der var engang, hvor man kunne spadsere frit på søndre mole. Betragte livet ved og i havnen og på Øresund, eller sætte sig tilrette på granitmuren med dens runde, bløde former og smide snøren i vandet - eller bare sidde og nyde tilværelsen ved et af verdens smukkeste farvande.

Når man i dag bruger den lidt besynderlige betegnelse »Kulturhavn«, så må det vel være livet i og omkring havnen, der tænkes på, og her kunne søndre mole måske engang få sit comeback. I Helsingborg er de gamle moler med deres smukke granitbelægning inddraget i den nye, mondæne sydhavn, som snart længe har fungeret som noget, svenskerne med rette kunne kalde en »Kulturhavn«, hvis de ville bruge så kryptisk et udtryk. Helsingørs søndre mole har i et par århundreder betaget mange kunstnere - kendte og anerkendte. De har forevigtet livet på molen eller benyttet den som et ideelt ståsted for deres motiv med Kronborg og havnens hektiske liv. Så, hvis man med »Kulturhavn« alene tænker på finkulturen, kommer man heller ikke uden om søndre mole, om end Tegners fascinerende uhyrer for længst har fundet sig tilrette på nordre mole.

Når søndre mole pludselig har fundet vej til denne hellige spalte i vort museumsblad, så er det fordi museet for ganske nylig har modtaget en interessant gave. Et fotoalbum med den forgyldte rygtekst: »Helsingør Havneudvidelse«. I albummet, som stammer fra civilingeniør Jørgen Hintz, der i årene 1942-45 medvirkede ved den deri forevige havneudvidelse, har fotografen koncentreret sig om det store arbejde med ændringen af søndre mole. Det sætter unægtelig tankerne i gang, og det må yderligere vække minderne frem hos de helsingoranere, der stadig husker molen, inden den blev spærret for byens borgere ved terrorhegn, færgetrafik og bygninger. Derfor har vi valgt at lade vore læsere kigge lidt med i albummet, hvis billeder taler for sig selv. For minderne har vi da lov at ha'!

LBM

FORENING & MUSEUM

Lars Bjørn Madsen (ansvh.)
Lone Hvass
Kenno Pedersen

Tryk: NoFo-Print, Helsingør
Lay-out: Helsingør Kommunes Museum

Forening & Museum

er et medlemsblad for
Helsingør Museumsforening
og udkommer med 4 numre
om året i marts, juni,
september og december.
Stof til bladet indsendes til
(lbm64@helsingor.dk)
eller pr. brev til
Helsingør Bymuseum,
Hestemøllestræde 1,
3000 Helsingør,
tlf: 4928 1800.

Nye medlemmer

kan indmelde sig ved
henvendelse til
administrationen på
Helsingør Bymuseum
(Mai Larsen-Jensen)
eller til Jens Erik Nielsen,
Mariehøj 52
3000 Helsingør,
tlf: 4921 7087.

Billeder fra Søndre Mole

af Lars Bjørn Madsen

Fotografier fra havne-
udvidelsen i årene 1942-45

I længere tid havde Trafikministeriet ønsket forbedringer af forholdene i Statshavnen. Dels ønskede man et nyt færgeleje for en sporfærge og dels en udvidelse af havnebassinet ved en udrykning af nordre- og søndre molehoved, således at havnens svæjeplads blev forbedret. I november 1940 mødtes alle implicerede parter, og i 1942 påbegyndtes det store arbejde med at udrette søndre mole.

Lad os begynde historien med den karakteristiske bygning, som ses på det noget ældre fotografi herover, og som mange nok stadig husker for sin fletkugle på taget og den store kompasrose på sydmuren. Før denne bygning stod her et karantænehus - et parloir - af træ med pyramidetag, som ses på forsidebilledet. Det var opført i 1839. Tyve år efter blev det forhøjet med en etage, så der også kunne blive plads til lodsvæsenet. Da havnen i perioden 1877-85 gennemgik en række udvidelser, bl.a. af hensyn til det nye jernskibsværft, medførte det også en ændring af søndre mole med nedrivning af den gamle karantænebygning omkring 1883 og opførelse af den herover viste bygning i røde mursten og tidstypisk arkitektur.

I Forening & Museum 3/1992 har John Hansen givet en herlig beskrivelse af bygningen i perioden 1929-41, hvor førstesalen fungerede som natstation for lodsvæsenet, hvor hans far var ansat. Han fortæller bl.a., at der omkring flagmasten på taget, som ses herover, var et stativ med seks kurve i form af to kugler, to kegler og to timeglas, alle flettet af vidjer og tjeret en gang om året. Kurvene blev benyttet til storm- og kulingvarslere for skibs-

farten i sundet. Omkring flagmasten eller signalstangen var der en større, sort kugle i to halvdele. Når den ene var hejst op, betød det, at havneindløbet var spærret for indsejling, og når begge var hejst op, var indløbet spærret for udsejling. Kuglen kunne også signalere GMT.

Den karakteristiske bygning måtte som nævnt falde for havneudvidelsen, idet molen blev forlagt et stykke mod syd. Som det ses af de her viste billeder fra omtalte fotoalbum, lod man af praktiske grunde bygningen stå indtil den nye molen var ved at være færdig, hvorefter man fjernede såvel bygning som den gamle del af molen.

Juli 1942
Nedbrydning af m

Juli 1942

Støbning af blokke

August 1942
Sprængning
af kajmurens
beton

Juni 1943

Juli 1943
Dykkeren
i arbejde
med ned-
sænkning
af blokke.

Uddybning ved Søndre
mole Sommeren 1943

Maj 1944
Granitmuren
er ved at være
færdig.

Maj 1944
Man fornemmer den nye
mole tage form i pæn
afstand fra den gamle.

Maj 1944
På nordre
mole lavede
man en del af
arbejdet.

November 1945
Den nye Søndre mole er ved at
være færdig og det gamle mole-
hoved med bygning fjernet.

Jørgen Skorstensfejers ligfærd

af Torben Bill-Jessen

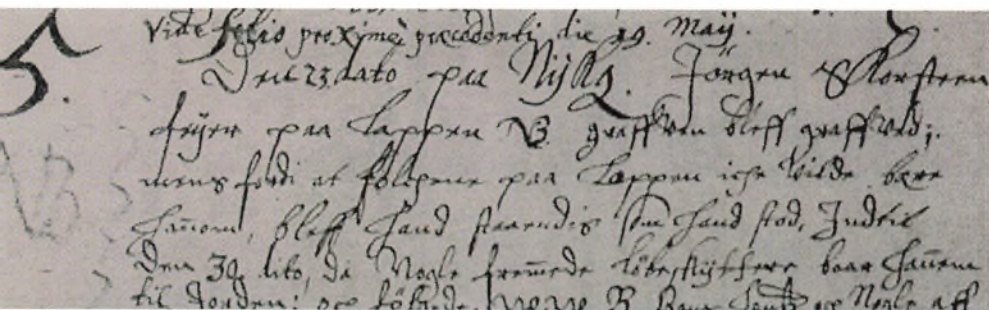
Ved undersøgelse, i anden anledning, af kirkebogen for Sct. Olai Kirke for året 1671, faldt jeg over præstens beskrivelse af Jørgen Skorstensfejers ligfærd. Skorstensfejeren er i vore dage en faglært og respekteret håndværker, men sådan har det ikke altid været. Det er det denne lille artikel handler om.

Rakkeren eller Jørgen Skorstensfejers, som han på daværende tid kaldtes, havde sit logi på Lappen i det såkaldte Natmandshus, placeret i passende afstand fra byens andre borgere. Huset lå i det såkaldte Natmandens Vænge og betrædtes aldrig af en ærlig borger fra byen Helsingør. Natmandshuset lå omtrent, hvor Marienlyst ligger i dag, og var tilholdssted for samfundets absolut nederste befolkningsgruppe. Beboerne var så forhadte, at ingen ville bo i deres nærhed. Endnu omkring år 1800 fik en Rakker ikke lov at sidde ned på et værtshus, og somme steder havde man på hylden et krus stående til ham alene, som han stående i døren måtte tømme. Om Rakkeren hedder det i 1575, at han »skulde have af Byen hans fri Hus og Løn, som det kan falde sig«. Det var Rakkerens bestilling at feje byens skorstene, og i 1550 fik han her for »1 album af hvert Ildhus«. En grøft ved »Ofelias Kilde« nord for byen hedder endnu i dag »Rakkerenden«.

Her boede også øvrighedens håndhæver af loven, altså skarpretteren - også kaldet bødlen eller mestermanden. Det

var jo ham, der udførte de af byfogden idømte straffe. Til skarpretterens hjælp havde han tilknyttet rakkeren. Ud over at holde byens skorstene fri for sod og være skarpretteren til hjælp, var det rakkerens opgave at ordne særligt foragtede bestillinger, som ingen ærlig borger turde befatte sig med, så som at rense byens såkaldte »hemmeligheder«, at udslåe ådsler og ihjelslå løsgående hunde. Laurits Pedersen skriver i sin bog Helsingør i Sundtoldtiden, at disse bestillinger var så foragtede, at Bernt Hollænder, der i 1583 selv havde rensat sin »hemmelighed«, som følge deraf blev forvist fra byen, fordi »han var falden i rakkerens embede og havde gjort sig selv til rakker«. En ærlig borger måtte nære en evig frygt for at komme til at befatte sig med rakkergering, thi derved blev han uærlig og foragtet som bøddelen selv. Det var derfor, at Henrik Badskær i 1552, da Bertel Bøddel selv skulle hænges på grund af tyveri, forbød sine svende at hjælpe til med at oprejse stigen ude ved galgen.

Men tilbage til Jørgen Skorstensfejers og hans ligfærd. Rundt omkring Sct. Olai Kirke var den almindelige kirkegård for byens borgere. Den kunne naturligvis ikke bruges i dette tilfælde, ingen ville ligge ved hans side. Til personer af hans slags havde man uden for byen, hvor den nuværende kirkegård ligger, den såkaldte Nye Kirkegaard - også kaldet pestkirkegården, da den

var oprettet under en pestepedemi. Her var den 23. juni 1671 gravet et hul til Jørgen Skorstensfejer. Men uviljen mod rakkeren var så stærk, at man ikke kunne få folk til at bære liget. Hullet stod derfor tomt til den 30. juni. Så måtte byens styre selv tage fat, da ingen andre ville. Man fik nogle kvinder fra fattighuset til at berede båren, ligesom man fik nogle »fremmede løbeskytter« (ifølge ODS er det personer, der strejfer omkring) til at bære ham fra Lappen op til Kirkegården. Følget bestod af borgmester Hans Hansen, der var borgmester fra 1669, byfogden David Svendsen, byfoged 1661 til 1673, og nogle af byens råd samt byens tre præster. Så havde den ene ikke noget at lade den anden høre, når de alle var med.

Nøjagtig 100 år senere som var 1771,

beskriver Laurits Pedersen i samme bog en strid, der var i byen, da den »stinkende og remarkable pasasie« indtraf, da natmandens knægt blev fundet død, stående på hovedet i natmandens brønd. Benene var sammenbundne med et tov, og magistraten mente, at dette »kadaver« i al stilhed burde henbringes og begraves af slaver. Amtmanden bestemte imidlertid, da der både forelå mulighed af mord eller selvmord, og karlen havde været syg, at liget skulle i kristen jord. Det bestemtes også, at begge byens to ligkompagnier »under straf af yderste formue eller på kroppen« skulle deltage. Ligkompanierne måtte altså begge lide den tort at »bære det asen« til jorden. Også her måtte borgmesteren gå forrest og være den første til at lægge hånden på kisten, for at få begravelsen gennemført.

Plantagen

Det smukke overdrevsareal, der ligger ved Esrumvej op mod Teglstrup Hegn hed oprindeligt Plantagen, fordi byen i 1830'erne brugte arealet som arboret med bl.a. 3500 lærke, 2200 elle, 1700 birke, 480 høge, 1200 fyr, 500 rødgran og mange andre sorter leveret af henholdsvis forstråd Bjørnsen og Hirschholm Planteskole.

En sommerferie i Ræveskiftet 1947

af Inge Skabelund

Da min far var medlem af Papirhandlermedhjælperforeningen, havde han mulighed for at låne en af deres sommerhuse i Havreholm. Dette kunne der kun være tale om hvert femte år, men i 1947 var vi de heldige, så min mor, min far og min 5-årige søster Grete, og jeg selv, der var 10 år gammel, drog på 14 dages ferie i Havreholm. Hvordan vi kom derop fra København, er både Grete og jeg uvidende om, men vi formoder, at cykler og bagage var sendt i forvejen med DSB, og vi er så kommet efterfølgende med tog og bus.

I hvert fald var det et dejligt hus, vi havde fået tildelt, liggende på toppen af bakken med en vidunderlig udsigt. Det ses på fotografiet øverst til højre, hvor Grete er i færd med behørigt at hejse Dannebrog. Vi kom langt omkring, selv ud til tørvegraven, hvor vi fra markvejen kunne betragte folke- ne, der gravede tørv til brændsel. Der var ikke indlagt vand i huset, så det måtte hentes i spande, som vi bar på et åg på nakken, et stykke nede ad bakken. »Køleskabet« var en leim i køkkengulvet. Der kom slagter og bager kørende helt op til huset et par gange om ugen - ja selv posten blev bragt herop! Mælken måtte vi til gengæld selv hente på gården Skovhøj i en lille blå mælke- junge, og vi måtte hele vejen ned ad grus- vejen og krydse landevejen mellem Havreholm og Horneby for at komme over til gården. Hos købmanden i Havreholm købte vi de øvrige varer. Vi kørte også en tur til Hornbæk og besøgte denne spændende ferieby. En anden dag kørte vi til »Rusland« og besøgte Tegners Museum, som selv for os to børn var en stor oplevelse. Sommeren 1947

var meget varm, så selvfølgelig blev det tordenvejr, mens vi var heroppe. Det var et meget voldsomt uvejr, som hele tiden »kørte« rundt om bakkedraget. Min far var helt ude af sig selv, pakkede kufferterne med al vores bagage og vandrede så fra vindue til vindue i adskillige timer. Dette kan vi begge huske så tydeligt. Vi gik også ture i området og var opmærksomme på, at der i Ole Haslunds huse boede kendte skuespillere.

Vi havde en dejlig ferie i Ræveskiftet og havde den glæde at kunne låne sommerhuset tre gange yderligere, inden min far desværre faldt væk i en alder af blot 59 år. Den sidste gang vi var i Havreholm, var i 1964, hvor jeg havde min mand og vor datter, Line på 11 måneder med.

Hvis man vil læse mere om Ræveskiftet ved Havreholm - denne kultur- og naturhistorisk spændende lokalitet - kan vi henvise til »Folk og minder fra Nordsjælland«, årgang 2005, hvor Ete Forchhammer har skrevet artiklen »En ræv på vejen er bedre end...?«

BERTHA OG SØDE ANNA

Det er måske nogle af vore læsere bekendt, at der på Bymuseet hænges et maleri forestillende værftets grundlægger Mads Chr. Holm med en betagende glød på cigaren. Maleriet er udført af den schweizisk fødte malerinde Bertha Wegmann (1847-1926). Hun var, trods sin uddannelse som historie- og genremaler, bedst kendt for sine portrætter, og hendes »elskværdige, dygtigt udførte Arbejder« skaffede hende mange aftagere. Særlig vellykkede siges hendes portrætter af maleren Otto Bache (1896) og den svenske malerinde Jeanna Bauck (1881) at være.

I december 2006 modtog museet en fornem gave fra civiløkonom Asker Reib Telvad, nemlig i form af to billeder udført af selvsamme malerinde. Det ene er en blyantstegning, og det andet er det her viste maleri, der i lette, buede penselstrøg skildrer Anna Johanne Marie von Reib. Anna var i 1908 privatsygeplejerske for Bertha Wegmann i København, og hun tog sig angiveligt meget kærligt af malerinden. I hvert fald fortalte Annas datter, kunstforlagsdirektør Karen Bertha Telvad, fra hvis bo maleriet stammer, at »Bertha holdt så meget af Anna, for hun var så sød«. Wegmann fik således lyst til at portrættere hende, og maleriet fik Anna i bryllupsgave, da hun senere på året blev gift med kommunalrevisor Alfred Michael V. von Reib

i Helsingør. Anna kunne ikke dy sig for en dag at spørge malerinden om portrættets værdi, og hun svarede: »Til meget gode venner 500 kr. - ellers 1000 kr!«, og disse for datiden særdeles høje priser fortæller alt om, hvor efterspurgt en portrætmalerinde Bertha Wegmann dengang var blevet. Da Wegmanns tyske veninde, selskabsdame og husholderske, frøken Müller, så maleriet, spurgte hun spontant: »Hvorfor har du ikke malet Annas kønne øjne?«. Det fik Wegmann til at udføre nævnte blyantstegning af Anna en face. Maleriet og tegningen var ophængt på »Bertha Wegmanns Mindeudstilling paa Charlottenborg« i 1926, men forblev ellers i familiens eje indtil Karen Telvads død i 2004. Nu er det kommet i museets eje og kan forhåbentlig inden længe udstilles for vore besøgende.

LBM

HERLUF TROLLES RUSTNING

af Lone Hvass

næsten, som den gjorde for 450 år siden, da Herluf Trolle byggede sin og Birgitte Gøjes private adelsgård i Helsingør.

Rustningen, som Herluf Trolle bar - dels som rigsadmiral, dels som lensmand - stod parat, hvor han opholdt sig, idet han efter kongens befaling sammen med andre rigsråder og lensmænd skulle optræde ved kongehusets festlige lejligheder. Lensmændene skulle »stikke og rende« som det hed. I Helsingør foregik det blandt andet på

Bymuseet har fået 25.000 af Dansk Metal til fremstilling af en kopi af rigsadmiral Herluf Trolles rustning fra 1550'erne. Den originale rustning befinder sig i Herlufsholms kirke og kan ikke udlånes. Til formidling og genskabelse af Herluf Trolles dansesal fra 1551, som i dag er en del af Helsingør Bymuseum, var det et stort ønske for museet at kunne vise en kopi af rustningen, idet Herluf Trolle var lensmand på Krogen (det senere Kronborg), og sammen med sin kone Birgitte Gøje boede parret i byen i 10 år. Både som lensmand og som rigsadmiral var rustningen en nødvendig og naturlig del af hans udstyr. På Helsingør Bymuseum fremstår Herluf Trolles fest- og dansesal i dag

Plattenslager Martin Andersen fra Holeby på Lolland er her i Trollesalen i Karmeliterhuset ved at samle de mange dele, en rustning består af.

rendebanen ved det kgl. havehus Lundehave (senere Marienlyst, der ganske svarede til Rosenborg med have i København).

Rustningen har en del skudsår, blandt andet det, som blev Herluf Trolles banesår i 1565. Han blev som rigsdmiral på orlogsskibet »Jægermeister« såret under træfning da den svenske og danske flåde mødtes mellem Femern og Wismar, og han døde 14 dage efter af blodforgiftning i København.

Plattenslager Martin Andersen, Holeby på Lolland er, som en af de få i Danmark, i stand til at smede en tilsvarende rustning. Martin Andersen er uddan-

net klejnsmed og arbejder sammen med Middelalder Centret på Falster, hvor han også deltager i turneringerne som ridder Mannfred. Han har studeret Herluf Trolles originale rustning indgående og vil kunne fremstille en kopi så tæt som muligt på den originale.

Rustningen vil indgå i formidlingen af dansesalen sammen med kopier af Herluf Trolle og Birgitte Gøjes almindelige adelsdragter. Ægteparret er placeret omkring et opdækket renæssancebord, og i mindre montrer udstilles samtidige genstande, blandt andet ægteparrets brevskrin fra 1551, deponeret fra Nationalmuseet.

MUSEUMSNOTER

C. WIIBROES

HAANDVÆRKSBRYGGERI M.M.

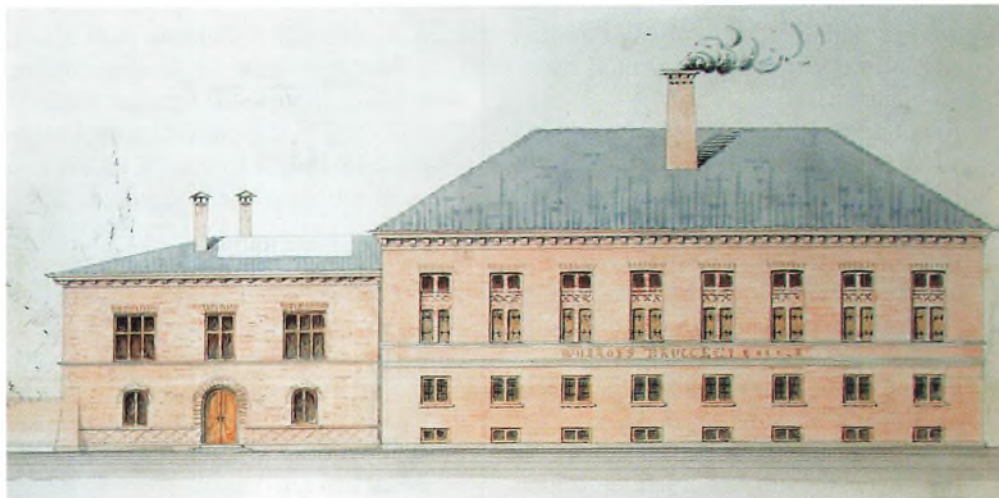
Nu kan de besøgende i Museet Skibsklarerergaarden endelig opleve et bryggeri i funktion og købe produkterne, idet C. Wiibroes Haandværksbryggeri i februar 2007 kunne præsentere den lokale verdenspresse for sit allerførste bryg, der passende havde fået betegnelsen »Bryg No. 1«.

Etiketten (gengivet herunder) er en pietetsfuld omtegning af en hvidtølsetiket, som Wiibroes fik fremstillet i 1903, og det er en af idéerne med det nye håndværksbryggeris produkter, nemlig at »genanvende« Wiibroes gamle etiketter - og naturligvis helst de allertidligste, som de færreste kender. At man her har valgt en fredelig hvidtølsetiket til det nye, ikke just alkoholsvage, mørke bryg betyder mindre, da Wiibroes dengang ikke lod design og farvevalg styre af det enkelte produkt, men koncentrerede sig om at få tegnet nogle smukke, varierende etiketter, der til gengæld ofte var inspireret af andre bryggerier.

Hvornår Wiibroes Bryggeri sætter den før-

ste etiket på flaskerne, ved vi ikke med sikkerhed. Da Carl Wiibroes i 1840 åbnede sit bryggeri, var tønderne stadig den mest udbredte emballageform, og bryggeriet overlod byens øltappere at videresælge øllet på flaske, der måske er blevet forsynet med en simpel etiket, som blot gav oplysning om indholdet. Oftest købte forbrugerne dog øllet i tønde, og tappede det selv til eget brug. I januar 1856 kunne Carl Wiibroes avertere

sit nye bayerske lagerøl til salg for 5 skilling halvflasken, og disse har måske været forsynet med egentlige etiketter. I så fald har det dog været efter aftale mellem Wiibroe og øltapperne, idet bryggeriet først i forbindelse med lanceringen af pilsneren i 1897 for alvor tog sig af tapning og etikettering. Det år fik Wiibroe nemlig også sin egen etiketteringsmaskine, der lader antyde, at rækken af Wiibroe-etiketter for alvor tager sin begyndelse her.

I anledning af denne lille bryggerihistorie benytter vi lejligheden til at gengive den tegning, der ses herover. Det er et udsnit af en ikke tidligere publiceret tegning i Landsarkivet, som viser Carl Wiibroes svoger, arkitekt N.P. Chr. Holsøes første skitse til et helt nyt bryggeri med privatbolig på hjørnet af Hestemøllestræde og Sophie Brahes Gade. Selve bryghuset (bygningen med den rygende skorsten) var tænkt som - og blev også - genbrug af Øresundsforeningens i 1860 nedbrændte domicil, mens tilbygningen mod øst (til venstre) var helt ny og skulle rumme bolig for Carl Wiibroe. Tegningen viser ikke de påtænkte bygninger i gården, der bestod af svalehus og lagerkælder samt staldbygning og karlekammer ud mod Sophie Brahes Gade. Desuden var der en stor have ned mod havnen. Pla-

nerne for bryghuset blev realiseret, mens privatboligen blev placeret tilbagetrukket fra gaden og i en helt anden, prægtig skikkelse, nemlig med karmeliterklosterinspirationerede kamtagavle og rundhåndet brug af tidens finurlige formsten. Mange husker nok stadig denne smukke villa, der skammeligt blev nedrevet til fordel for det nuværende byggeri. Det heldigvis stadig eksisterende bryghus blev i 1879-80 forlænget mod øst og forsynet med en kamtagavl, hvori man stadig kan se Carl Wiibroes forgyldte monogram, der en tid lang var bryggeriets logo på etiketterne.

Nygaard

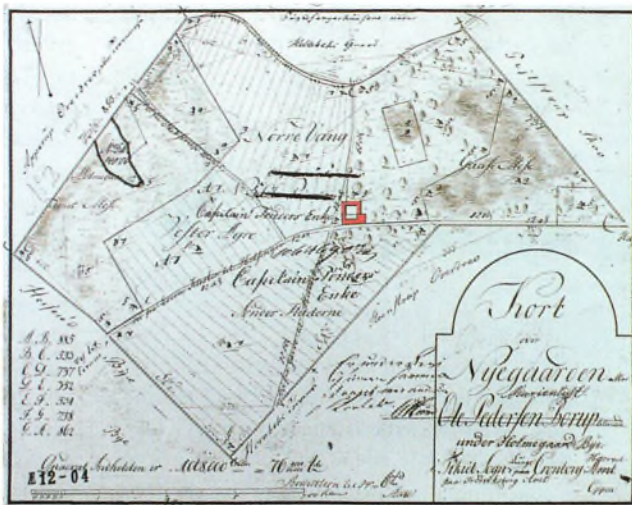
af Lars Bjørn Madsen

En gård og et bysamfund

Gården Nygaard er oprindelig en udflyttergård fra landsbyen Holmegaarde ved Hornbæk Sø. Det lyder naturligvis mærkeligt, da Nygaard jo ligger omkring 7 km sydøst for Holmegaarde, men den lille landsby med oprindelig kun en enkelt gård, havde sine overdrevsjorder liggende hér, og det forklarer sagen. Holmegaard var nemlig ikke den eneste landsby, der fik tildelt overdrevsjorder i dette område. Også Hornbæk, Steenstrup, Apperup, Horserød, Saunte og Borsholm fik ved udskiftningen tildelt overdrevsjor-

der her ved Holmene og Øerne (i samtiden kaldet Ømosen). Det er fristende at tro, at navnene Holmene og Øerne er opstået i forbindelse med disse landsbyenklaver, om end stednavneforskerne er af en anden opfattelse. Men disse landsbyenklaver forklarer i hvert fald, hvorfor en grundejer på f.eks. Rødegårdsvej må se sit matrikelnummer og ejerlav henført til Hornbæk.

Nygaard må være opført i 1780'erne. Vi ved ganske vist ikke med sikkerhed, hvornår Holmegaarde er udskiftet, men det kan være sket allerede i 1784, om end det officielle årstal betragtes som 1790. På det herover viste matrikelkort fra 1810 er gården godt etableret midt i sine jorder. Den første ejer er brygger og brændevinsbrænder Ole Pedersen Borup i Helsingør, og dermed er gården en af vort områdes typiske lystgårde. Omkring 1805 er en kap-

tajn Tønder ejer, og siden ejes gården bl.a. af Casper Trolle (1818), Niels Liebmann (1824), Thomas Møller (1836) og Ole Petersen (1870). Svend Peter Olsen overtager gården i 1882, og i hans tid anføres gården som bestående af grundmur og med stråtag som i dag. Den havde ialt 76 tdr. land, hvoraf de 70 var dyrkede marker og de resterende mose, have og gårdsplads.

Det, der i grunden gør gården spændende, er dens rolle som »skaberen« af det nuværende bysamfund Nygaard. Helt op til 1939 bestod Nygaard stort set kun af gården og en smedie. Så kom skolen og siden opstod det lille bysamfund med egen købmandshandel, slagter og ismejeri på de gamle »Sønder Flæderne« syd for gården. Kigger man nærmere på husene i området, er de – trods mange mere eller mindre heldige til- og ombygninger i de seneste år –

typiske for efterkrigsårenes byggeri. Købmandsforretningen i Holmehus var en af de helt store bygninger, og dens navn relaterer utvivlsomt til Holmene. At så Nygaard i realiteten hørte til Øerne eller Ømosen skal vi nok ikke laste bygherren for.

Nygaard er således med årene blevet til en helt almindelig landsby i kommunen, som de færreste længere forbinder med navnet på gården – måske lige bortset fra alle de unge ridepiger!

Erindringer om Nygaard

af Mogens Hansen

Jeg har boet i Nygaard fra 1944 til 1964. Mine forældre var nogle af de første udflyttere, og byggede huset ved siden af Holmehus (Købmanden), Esrumvej nr. 283 (Nyholt). Da vi flyttede til Nygaard, bestod bysamfundet af Fuglefængerhusene, Nygaard, smeden Enquist (mellem skolen og smeden). Bagved Enquist's hus lå en gård, skolen, Laurits Nielsen, Lille Nygaard, Virkelyst og købmanden.

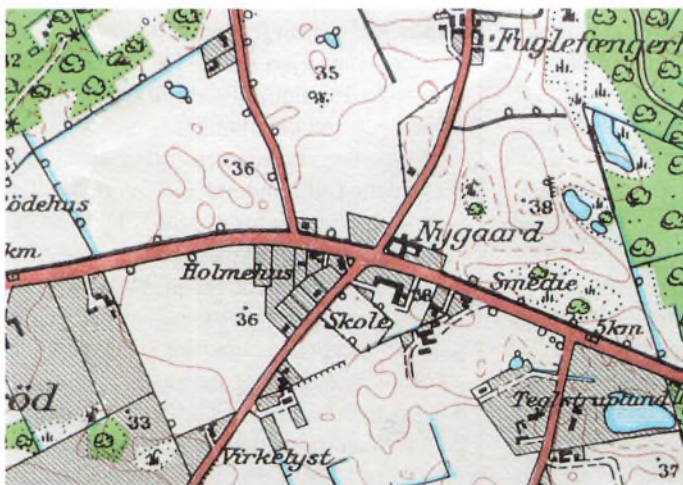
Nygaard var en firelænget gård, med en

vindmølle på gårdspladsen og et stort jordtilliggende. Overfor gården, på hjørnet af Hellebækvej og Esrumvej, lå gårdens køkkenhave, med mange frugttræer. Her blev senere opført en benzintank. Ved siden af køkkenhaven (mod Esrum) lå der nogle barakker, der blev brugt af tørvegravere. Der blev nemlig gravet tørv på Nygaardens marker og i Teglstrup Hegn på den tid. Tørvene blev transporteret med et lille tipvognstog og lagt til tørring på marken. Smedens hus lå lige ud til Esrumvej, med værksted i den ende, der vender mod Hellsingør, og beboelse i den anden ende. Enquist flyttede senere til arealet, hvor tørvebarakkerne havde stået.

Skolen blev opført i 1939 til erstatning for de gamle skoler i Gurre og Holmene, der blev nedlagt i forbindelse med centralisering af sognets skolevæsen. Skolen fik egen fodboldbane, som stødte op til brændepladsen, der dengang lå mellem banen og Laurits Nielsen på Karlsgårdsvej. Banen var indhegnet af et trådhegn, hvis bærende jernstolper var genbrug fra den nedlagte tipvognsbane fra Aalsgaarde Teglværk. Skolen blev hurtigt centrum for mange aktiviteter, bl.a. bibliotek, folke-

dans, gymnastik, badminton, og da Gurre Idræts Klub blev etableret, indendørs træning om vinteren.

Lige efter Laurits Niensens hus lå Lille Nygaard, og på den anden side af vejen lå ejen-

Udsnit af Turistkort (maalebordsblad) visende området omkring Nygaard i 1948 (enkelte rettelser 1963). Korttegneren har fundet Holmehus lige så vigtigt at stedfæste på kortet, som smeden.

dommen Virkelyst.

Købmanden (Holmehus), var efter datidens forhold en stor bygning med tre lejligheder og købmandsbutik. En af lejlighederne var altid udlejet til en lærer (inde) ved skolen.

Mine forældre byggede hus ved siden af købmanden. Det var med fuld kælder, eget vandværk, gruekedel i kælderen, opvarmet med kakkelovn, brændekomfur og ét lille toilet. Huset blev opført med en lille tilbygning, hvor der blev indrettet et Mælk & Brød udsalg. Senere blev tilbygningen udvidet med et Kød & Pålæg udsalg. Der var desuden en lille garage (min far kørte Taxa - Lillebil hed det dengang). Garagen blev i 1959 erstattet med en dobbeltgarage, der stod indtil for få år siden. Centralvarme og elkomfur blev først installeret, da der blev tilsluttet kommunalt vandværk.

Efter at købmand, skole og brødudsalg var etableret, kom der gang i tilflytningen. Nye huse blev bygget, de fleste som delvist selvbyg. Husene blev i starten bygget på Karlsgårdsvej, overfor fodboldbanen, og på Esrumvejens venstre og højre side. Da Kronborg Savværk, der dengang lå ved siden af Horserødlejren, skulle flytte, valgte man en grund på Hellebækvejen. Her blev bygget en villa, garage og en stor

Under krigen udnyttede man så godt som alt på skovens træer til brænde - også rodderne, som kaldtes stød/stodbrænde. Syd for Nygaard Skole var etableret en brændeplads, som ses på ovenstående fotografi fra 1940'erne. I baggrunden ses den få år gamle skolebygning. Folkene på billedet er i færd med at save de større rodstykker, som ses til venstre, med en elektrisk rundsav. Til højre ligger de mindre, afkortede stykker. Gennem lastbilens bagrude anes Holmehus! Fotografi i privateje.

hal, hvor træet blev skåret op, samt en stor oplagringsplads.

Landsbyen lå med krydset Esrumvej/Hellebækvej-Karlsgårdsvej som centrum. Esrumvejen var dengang kantet af store vejtræer, lige fra Lerbækhus til Ny Horserød. Der var vejgrøfter i stedet for fortov, og bussen Helsingør/Frederiksværk havde holdeplads ved købmanden.

Købmanden havde egen benzintank, en af dem med et håndtag, man skulle trække frem og tilbage for at fylde et måleglas, derefter åbne for glassets afløb, så benzinen løb ned i tanken, for på ny at pumpe op i glasset etc.

Landsbyen voksede støt fra 1944 op gennem halvtredserne, og der udviklede sig et velfungerende landsbysamfund, som jeg, uden at vide det, sikkert fungerer den dag i dag.

Forenings-kalenderen

Generalforsamling

Der indkaldes hermed til ordinær generalforsamling i Helsingør Museumsforening **onsdag den 21. marts 2007 klokken 19.00 i Skibsklarerergården, Strandgade 91.**

Dagsorden ifølge lovene.

Efter generalforsamlingen vil foreningens formand Bent Jørgensen holde et foredrag i anledning af 300-året for komponisten Diderik Buxtehudes død.

Foredrag

Krigen på Sjælland 1807 og »Træsko-slaget« ved Køge den 29. august 2007.

Lørdag, den 14. april 2007, klokken 14.00 i Skibsklarerergården i Strandgade.

Militærhistorikeren, major Ole A. Hedegaard, Helsingør, vil denne eftermiddag fortælle og vise overheads i forbindelse med sit foredrag.

Den 16. august 1807 gik den britiske hær i land ved Vedbæk og indesluttede hovedstaden, opkastede belejringsbatterier og gjorde klar til et angreb med det formål at få fingre i vor store, velholdte orlogsflåde, så Napoleon ikke fik den.

På Sjælland samledes omkring Køge de danske landeværmsbataljoner sammen med dem fra Lolland-Falster med det formål at undsætte hovedstaden. Chef herfor var generalløjtnant Castenschiold.

Hæren, der var dårligt udrustet og bevæbnet, øvede sig ihærdigt, og ånden hos hele befolkningen på Sjælland var god. Den var på ca. 7.000 mand. Mange af folkene havde ikke ordentlig uniform og kun træsko på fødderne, men man var klar til at gå på englænderne.

Den engelske hær udsendte sin reservedivision under general Arthur Wellesley, den senere hertug af Wellington, der otte år senere slog Napoleon ved Waterloo. Den rykkede mod Køge for at tvinge landeværnet til slag.

Den 29. august 1807 – en skæbnetung dato i vor historie – mødtes hærene på det flade terræn

nord for Køge, og det kaotiske slag endte naturligvis med et knusende nederlag for landeværnet, og Køge blev bagefter udplyndret af englændere, skotter og hannoveranere.

Derefter havde englænderne ryggen fri, og man skred til at bombardere København i tre nætter, hvad der tvang byen til overgivelse og udlevering af hele orlogsflåden uden at gøre det ringeste forsøg på at sænke den (- som vi dog gjorde den 29. august 1943).

I parentes bemærkes, at der i Køge og omegn p.t. pågår store forberedelser for at markere 29. august 1807. Der henvises til hjemmesiden: www.traeskoslaget.dk

Grundlovsfest

Tirsdag, den 5. juni 2007, klokken 13.00 på Flynderupgaard i Espergærde.

Helsingør Museumsforening er som sædvanlig medarrangør af årets grundlovsfeste.

Selve arrangementet starter klokken 13.00, men man kan komme allerede fra klokken 12.00 og nyde den medbragte mad i Flynderupgaards smukke have – eller man kan købe lidt at spise og drikke i Spisehuset Folkestuen eller hos pølsevognen, der er blevet en kær grundlovstradition.

I skrivende stund kendes grundlovstaleren ikke, men ellers vil programmet byde på de kendte indslag som borgmester Per Tærsebøls uddeling af midler fra Conrad Nellesmanns og Hustrus Mindelegat, optræden af folkedansere og musikalsk underholdning ved Hjemmeværnets Musikkorps.

Sommer i Hornbæk

Med denne tegning fra 50'erne kan man kun glæde sig til forår og sommer.

